

การศึกษาแนวทางการส่งเสริมความกตัญญูทเวที่ต่อบิดา มารดาตามหลัก
พระพุทธศาสนาเถรวาทของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านกุดไผ่ ตำบลทัพรั้ง
อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

A STUDY OF METHOD TO PROMOTE GRATITUDE PARENT OF CHILDREN
ACCORDING TO THE THERAVADA BUDDHISM PRINCIPLES OF PRIMARY BANKUTPAI
SCHOOL TAMBON THABRANG PHRATHONGKHAM DISTRICT,
NAKHONRATCHASIMA

พระลพ นมมรกชิโต (ทองภักดี)^๑

ดร.เบญจมาศ สุวรรณวงศ์^๒

ดร.เสฐียร ทังทองมะดัน^๓

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ (๑) เพื่อศึกษาความกตัญญูทเวที่ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท(๒) เพื่อศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที่ต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านกุดไผ่ ตำบลทัพรั้ง อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา (๓) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมความกตัญญูทเวที่ต่อบิดามารดาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านกุดไผ่ ตำบลทัพรั้ง อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษาพบว่าความกตัญญูทเวที่ หมายถึงการรู้ในอุปการคุณหรือบุญคุณของคนอื่น และสิ่งอื่นที่มีแก่ตนแล้วกระทำการตอบแทนอย่างถูกต้องเหมาะสมโดยแบ่งเป็นความกตัญญูต่อบุคคล ต่อสถาบัน ต่อสัตว์และต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มี ๒ ลักษณะคือ ความกตัญญูขั้นสามัญ และความกตัญญูขั้นสัตบุรุษ ประโยชน์ของความกตัญญูมีทั้ง ๒ ฝ่าย คือต่อตนเอง และสังคมและหลักธรรมที่เกื้อหนุนส่งเสริมให้เกิดความกตัญญูทเวที่ ได้แก่ หลักพรหมวิหาร ๔, สังคหวัตถุ ๔, ทวารวาสธรรม ๔, โภคอาทิยะ ๕, การระบ ๖, สาราณียธรรม ๖, ทิศ ๖ ความไม่ประมาท

สภาพพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที่ต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านกุดไผ่ ตำบลทัพรั้ง อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า พฤติกรรมเด็กนักเรียนที่มีความกตัญญูทเวที่ต่อบิดามารดา คือ เด็กนักเรียนจะมีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียน มีความประพฤติดี เรียบร้อย เชื่อฟังบิดามารดา และครูอาจารย์ผู้สอน ช่วยเหลือบิดามารดาในการทำงานบ้าน เป็นต้น ส่วนสภาพพฤติกรรม เด็กนักเรียนที่ขาดความกตัญญูทเวที่ต่อบิดามารดา คือ เด็กนักเรียนไม่ตั้งใจเรียน ดิดเกมส์

^๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา.

^๒ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา.

^๓ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา.

ติดเพื่อน ประพฤติตนไม่ดี เกร ไม่เชื่อฟังบิดามารดา และครูอาจารย์ผู้สอน ไม่ค่อยช่วยทำงานบ้าน และขาดสำนึกในพระคุณของบิดามารดา

แนวทางการส่งเสริมความกตัญญูทวดเวทิต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านกุดไผ่ ตำบลท้าวซิ้ง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา โดยบิดามารดาจะต้องมีการเลี้ยงดู เอาใจใส่ และสอนให้รู้ถึงพระคุณของบิดา มารดาและหาทางตอบแทนบุญคุณท่านโดยส่งเสริมให้บุตรได้ปฏิบัติ และทำกิจกรรมที่เป็นการปลูกฝังความกตัญญูทวดเวทิต่อผู้ที่มีพระคุณ และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุตรในด้านความกตัญญูทวดเวทิต่อผู้มีพระคุณ การปลูกฝังความกตัญญูทวดเวทิต่อผู้มีพระคุณมี ๓ แนวทาง คือ ผ่านกระบวนการเรียนรู้, ผ่านการปฏิบัติธรรม และผ่านกระบวนการทักษะชีวิตโดยการขัดเกลาทางสังคม แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรม ได้แก่ หลักความกตัญญูทวดเวทิต่อผู้ที่มีพระคุณ, หลักการระ ๖ และหลักทศ ๖ ในทิศเบื้องหน้าคือ บิดามารดา คุณธรรมเบื้องต้นของมนุษย์ธรรมทั้งหลาย ความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

คำสำคัญ : การส่งเสริม,ความกตัญญูทวดเวทิต่อผู้ที่มีพระคุณ,โรงเรียนบ้านกุดไผ่

ABSTRACT

The title of this research has three objects 1) to study the Gratitude to parent according to Theravāda Buddhism 2) to study behavior on Gratitude to parent of children in principle of primary Ban kudphai School Thabrungr Prathongkam district Nakhonratchasima Province according to Theravāda Buddhism and 3) to study method to promote Gratitude parent in Theravāda Buddhism of children in principle of primary Ban kutphai School Thabrungr Prathongkam district Nakhonratchasima Province. This was a qualitative research to collect all data from academic paper, books and related in-depth interview.

The result had found that the Gratitude to parent according to Theravāda Buddhism means to do a favors and one is grateful and repays the done favors has two kinds; 1) the Gratitude to oneself 2) the Gratitude to parent. The characteristic of the Gratitude to parent means knowledge to do a favors and grateful person. This make the related other person to get benefits and happiness. The behavior of person who has Gratitude to parent; respect other, listen other, and to do merit function. The behavior consist of good conduct and bad conduct. The principle of Dhamma appeared to supporting the Gratitude to parent as followers; holy abiding, principle of doing favors, virtues for a good household life, benefits which one should get from wealth, states of conciliation, appreciative action, six directions, and diligence.

The behavior of person in the Gratitude to parent means to filling in one who is grateful and repays the done favors with respect, grateful, listener, and help in many good function. The status of behavior of Gratitude to parent of children in principle of primary Ban Kudphai School Thabrungr Phrathongkam district Nakhonratchasima Province have to do in study, a good behavior, listening their words, help for work in family. The children don't have the Gratitude to parent as follower; to not attention for studying, to play in games, to have bad friend, to take misconduct, not to do respect parent and teacher, not to help for do some work. The best children have a good conduct and respect to parent and teacher, and do their anything work in family.

The Guiltiness for Gratitude to parent of children in principle of which parent consist of five ways saved as the eastern quarter and showed their love for him as followers; to keep them back from evil, to train them in virtue, to have them taught arts and sciences, to arrange for his marriage to a suitable, to hand over their inheritance to them in due time. The parent have to practice and show them in good conduct. They should support them in three kinds; to taught the morality, to take in practice, to do good merit.

The Guiltiness for apply principle of Dhamma in Theravāda Buddhism for children in five ways should minister to their parent as followers; to support them in his turn, to do their work, to keep up the honor and the traditions of family, to make myself worthy of my heritage, to make offerings and dedicating merit to them after their death. The Dhamma concern with Gratitude to parent; appreciative action, six directions.

Keywords : Promote, Gratitude , Bankutpai School

๑. บทนำ

พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้สัจธรรม อริยสัจอันเป็นหลักว่าด้วยความจริง มีคำสอนเพื่อการดำเนินชีวิตให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามโดยมีจุดหมายสำคัญเพื่อการดับทุกข์และพัฒนาไปสู่ระดับที่สูงขึ้น จนกระทั่งเกิดการรู้แจ้งนำไปสู่การหลุดพ้น พระพุทธศาสนาได้เข้ามาประเทศไทยตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศก

มหาราชและได้เจริญรุ่งเรืองมากคู่กับประเทศไทย จนกระทั่งพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่ นับถือ หลักศีลธรรม และจริยธรรมของไทยส่วนใหญ่จึงล้วนมาจากพื้นฐานของคำสอนในทางพุทธศาสนา^๔

ความกตัญญูถือเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในพระบาลีบางแห่งจึงแสดงความสำคัญของ ความกตัญญูไว้หลายลักษณะ เช่น บอกว่าเป็นภูมิของสัตบุรุษ^๕ ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดีเป็นสิ่งที่ ทุกคนปรารถนา การดำเนินชีวิตของคนไทย ทั้งได้นำมาประพฤติปฏิบัติใน ชีวิตประจำวัน สังคมไทยใน ปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในทางวัตถุและจิตใจ แนวโน้ม มีทั้งดีขึ้นและเลวลง^๖ เมื่อ ทุกคนปฏิบัติสื่อถึงความกตัญญูกตเวทิต่างๆ คงไม่เกิดปัญหาตามมา พฤติกรรมของเด็ก การดูแลเอาใจใส่ สะท้อนให้เห็นว่าเริ่มมีการขาดความกตัญญูกตเวทิต่างๆ มากขึ้น จึงมองไม่เห็นคุณค่าความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้อง ตอบแทนพระคุณ หรือมีความเคารพนับถือเชื่อฟัง บุคคลที่มีชีวิตอยู่ด้วยความรู้สำนึกในบุญคุณและคิด ตอบแทนคุณคนช่วยเกื้อกูลสังคมส่วนรวมด้วยความเมตตากรุณา การกระทำเช่นนี้ย่อมนำมาความสุขความเจริญ และสิริมงคลมาสู่ชีวิตตนเอง คนที่ขาดความกตัญญูย่อมไม่น่าคบหาเป็นสาเหตุนำมาซึ่งภัยพิบัติทั้งหลายทั้งต่อ ตนเอง ครอบครัว และสังคม^๗

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความกตัญญูกตเวทิต่างๆ ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท
๒. เพื่อศึกษาสภาพพฤติกรรมด้านความกตัญญูกตเวทิต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาโรงเรียนบ้านกุดไผ่ ตำบลทัพรั้ง อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา
๓. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมความกตัญญูกตเวทิต่อบิดามารดาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านกุดไผ่ ตำบลทัพรั้ง อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร (Documents) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมี ขั้นตอน คือ ๑) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวกับงานวิจัย ๒) จัดทำแบบ สัมภาษณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและ โครงสร้าง ๓) นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับประชากรกลุ่มเป้าหมายคือครู ผู้ปกครองและ นักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านกุดไผ่ ตำบลทัพรั้ง อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

^๔ พระกลุม กมโร (วิเศษวงษา) “การศึกษาวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาตามแนวทางพระพุทธจริย ศาสตร์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๘.

^๕ อจ. เอก. (ไทย) ๒๒/๓๓/๗๗.

^๖ ปิ่น มุฑกันต์ (พ.อ.), มงคลชีวิต ภาค ๓, (กรุงเทพมหานคร : พับลิเคชั่น เซนเตอร์, ๒๕๑๙), หน้า ๑๑๘-๑๒๐.

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุต.โต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

จำนวน ๓๐ รูป/คน ๔) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยมาวิเคราะห์ ๕) สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะเสนอผลการศึกษา

๔. ผลการศึกษา

จากการศึกษาแนวทางการส่งเสริมความกตัญญูทวดเวทีต่อบิดา มารดาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านกุดไผ่ ตำบลทัพรั้ง อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า

๑. ความกตัญญูทวดเวทีตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง การสำนึกบุญในอุปการคุณหรือบุญคุณที่ผู้อื่นหรือสิ่งอื่นมีต่อตนเอง ส่วนกตเวที หมายถึงการประกาศการแสดงออกเพื่อตอบแทนคุณ ประเภทของความกตัญญูเป็นการศึกษาตีความคำสอนพระพุทธศาสนาตามสภาพสังคมเพื่อให้สอดคล้องกับท้องถิ่นนั้น ๆ ความกตัญญูมี ๔ ประเภท ได้แก่ (๑) ความกตัญญูต่อบุคคล (๒) ความกตัญญูต่อสถาบัน (๓) ความกตัญญูต่อสัตว์ (๔) ความกตัญญู ต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ลักษณะของคนมีความกตัญญูมี ๒ ลักษณะ ได้แก่ ๑) กตัญญูชั้น ๒) กตัญญูชั้นสัตบุรุษ ประโยชน์ของความกตัญญูทวดเวทีมีทั้ง ๒ ฝ่ายคือ ตนเอง และสังคม โทษของการไม่มีความกตัญญูทวดเวที บุคคลที่ไม่มีความกตัญญูทวดเวทีย่อมสร้างความเสียหายต่อตนเองและสังคมหลักธรรมที่เกื้อหนุนและส่งเสริมให้เกิดความกตัญญูทวดเวที ได้แก่ หลักพรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔, ขรവാสนธรรม ๔, โภคอาทิยะ ๕, การวะ ๖, สาราณียธรรม ๖, ทิศา ๖ ความไม่ประมาท หลักธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับความกตัญญูทวดเวที คือ อุกุศลมูล ๓ อบายมุข ๖ ทางแห่งความลุ่มหลงและหายนะ ไม่สนใจในบุคคลที่มีบุญคุณหามาแต่ตอบสนองกิเลสภายในตนตัวอย่างบุคคลผู้มีความกตัญญูทวดเวทีในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระสารีบุตร

๒. สภาพพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านกุดไผ่ ตำบลทัพรั้ง อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมาพบว่าพฤติกรรมของมนุษย์หมายถึง กิจกรรมของบุคคลที่เป็น รูปธรรมเช่น การกระทำ การตอบโต้กับสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมภายในจิตใจที่เป็นนามธรรม เช่น ความคิดความรู้สึก ดังนั้น พฤติกรรม คือ การกระทำหรืออาการที่แสดงออก เรียกว่า กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม พฤติกรรมของมนุษย์มี กายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ มโนกรรม ๓ ผลเสียของการไม่เลี้ยงดูพ่อแม่ย่อมตรงข้ามกับผลดีดังกล่าวแล้วข้างต้น กล่าวคือ อาจไม่ได้รับการเลี้ยงดูตอบแทนจากลูก เพราะไม่เคยเห็นตัวอย่างที่พ่อแม่เคยทำมาก่อน นอกนั้นก็จะถูกสังคมตีเตียน มีอันต้องสูญเสียทรัพย์สิน เมื่อตายไปย่อมตกนรก สภาพพฤติกรรมเด็กนักเรียนที่มีความกตัญญูทวดเวทีต่อบิดามารดา คือ เด็กนักเรียนจะมีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียน มีความประพฤติดีเรียบร้อย เชื่อฟังบิดามารดาและคุณครูอาจารย์ผู้สอน ช่วยเหลือบิดามารดาในการทำงานบ้าน เป็นต้น

๓. แนวทางการส่งเสริมความกตัญญูทวดเวทีต่อบิดามารดาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ ประกาศพระคุณท่านผู้มีพระคุณของเราดีอย่างไรบ้าง เช่น กล่าวสรรเสริญยกย่องบิดามารดาให้คนอื่นฟัง ฉะนั้น ความประพฤติของเราเองนี่แหละจะเป็นตัวประกาศคุณท่าน ข้าใจแนวทางในการสร้างความกตัญญูให้เกิดขึ้น และขจัดอุปสรรคที่สำคัญในการส่งเสริมความกตัญญู และและสร้างกิจกรรมร่วมกัน

๕. ข้อเสนอแนะ

ในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ศึกษาผลกระทบที่บุตรธิดาได้รับจากการไม่บำรุงบิดามารดาที่ปรากฏในนิทานชาดกกับในนิทานธรรมบท
- ๒) ศึกษาหลักกตัญญูทเวทิตาที่ปรากฏในนิทานธรรมบทกับในนิทานชาดกศึกษา

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ปิ่น มุกข์นันทน์ (พ.อ.). **มงคลชีวิต ภาค ๓.** กรุงเทพมหานคร : พับลิเคชั่น เซนเตอร์, ๒๕๑๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๗.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระกลม กมโร (วิเศษวงษา) “การศึกษาวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหามาตรกรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.